

МАССОВАЯ КОММУНИКАЦИЯ В ON-LINE ИЗМЕРЕНИИ: СМЕНА ПАРАДИГМЫ

Шapiro O. A.

Посвящено логико-філософському аналізу сучасного віртуального простору масової (публічної) комунікації: проаналізовані семантичні основи моделювання простору глобальної мережі Інтернет, а також специфіка віртуальної масової комунікації на прикладі соціальних мереж. Проведено порівняльний аналіз загальних характеристик традиційних і віртуальних ЗМІ і на його основі сформульовано висновки про загальні тенденції трансформації простору публічних комунікацій.

Ключевые слова: комунікація, масова комунікація, глобальна мережа Інтернет, соціальна мережа, засоби масової комунікації, публічність.

MASS COMMUNICATION IN THE ON-LINE DIMENSION: PARADIGM CHANGE

Shapiro O. O.

The article is devoted to the logical and philosophical analysis of modern virtual mass (public) communication space: semantic basis of global net-work Internet simulation and specifics of virtual mass communication (in terms of social net-works) are analyzed. The confrontation of basic characteristics of traditional and virtual media is done and the resume about common tendencies to public communication space transformation is formulated on the confrontation's grounds.

Key words: communication, mass communication, global net-work Internet, social net-work, media, publicity.

УДК 1:[504:001.18]

Н. Б. Годзь, кандидат філософських наук, доцент

ЧАС І МАЙБУТНЄ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ ТА НАУКОВИХ УЯВЛЕННЯХ: НЕВЕЛИКИЙ ЕКСКУРС ДО ПИТАННЯ

Продовжено докладне обґрунтування необхідності введення поняття та предмета «Екологічна футурологія». Розглянуто спектр питань, пов'язаних з уявленнями про час і майбутнє. Футурологія та екологічне знання – це інтегральні дисципліни, які зможуть через створення нового рівня світогляду втілювати на практиці намагання збереження суспільством власного соціоприродного майбутнього.

Ключові слова: екологія, екологічна футурологія, футурологія, філософія науки, час, уявлення, утопія.

Актуальність проблеми. Нашою свідомістю та її характеристикою – розсудком ми реалізуємо право на пошук істини. Людина усвідомлює не тільки власне існування, а й власну недосконалість, нестійкість, незавершеність. Відходячи від позиції сприйняття себе як Вінця Творіння, людство повернуло на шлях, який, незважаючи на власну трагічність та складність, невизначеність, є животворчим, відкритим та саме таким, за допомогою якого ми можемо боротися з власною слабкістю перед часом. Великою трагедією завжди залишатимуться наша біологічна недовготривалість, слабкість нашого тіла. Але ця слабкість поряд з розумом та розумінням серед багатьох відчайдухів викликала можливість створення механізмів, за допомогою яких людський дух, будучи одночасно переможеним, перемагає час і минуле. Самоусвідомлення, самовдосконалення, самовивчення та пошук як власної індивідуальності, так і відмінності (а поряд з цим і невпинний пошук подібності до всього існуючого) нестримно підштовхують особистість на диференціювання пізнання та через створення понять опредмечування (наречення ім'ям) усього, що оточує не тільки людство, а й те, чим є сама людина. Поза межами часу створити це неможливо. Час як біологічний хронометр відміряє лінію життя, її довготривалість для окремої особи. Час – це об'єктивне та суб'єктивне водночас. Майбутнє, Минуле, Сьогодні, Мить – феномени, створені нашою свідомістю для самоозначення себе у просторі і часі. Наректи ім'ям поза межами простору і часу неможливо. Відчуваючи себе «саме тут» і «тепер», людська спільнота змогла піти далі за інші біологічні види. Там, де у тварин діють рефлекси, навіть у їх складній соціальній ієрархії, індивід означив потребу і можливість мислити та усвідомлено реагувати. Час як філософська категорія діє на всі форми живого, але усвідомлюється тільки людиною. Це її вистраждана нагорода та болісна кара (до речі, не обов'язково «заслужена»). Через розвиток і еволюціонування перед нами розкрилася можливість сприймати складні абстракції (і часу наразі). У фізичному розумінні час – це односпрямований процес. На рівні нашої фантазії ми завжди гратимемося з Часом у «повернення» та перемогу над ним. Мистецтво, література, релігія наочно надають цей приклад. Наука та науковці намагаються досліджувати та певним чином, бодай умовно, спрямувати часові процеси.

Вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що донедавна питань і проблем з упевненістю в настанні *особистісного майбутнього людства та власного майбутнього природи* не виникало. Хоча релігійно налаштованій суспільній свідомості завжди було притаманне відчуття «кінцевості» матеріального, «тваринного» світу. Майбутнє примарно відчувалось лише як Дар для Обраних. Тепер ми отримали науково доведений факт можливості виникнення кінця *нашого власного світу*. Це не знімає питання вивчення часу взагалі

та можливості існування *Часу Після Нас*, але новий феномен відчуття часу та тимчасовості слід досліджувати як науковцям, так і літераторам, митцям. На нашу думку, через існування феномену небезпечного знання ми отримали новий поштовх до вивчення й опису *Часу* та такої його складової, як *Майбутнє*.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми відображення часу та позачасового через аналіз образотворчого мистецтва досліджує О. Матицин; певним чином питання сучасності через антропологічний чинник розглядає Є. Більченко. Л. Кулачикова вивчає питання соціального майбутнього. Шляхом аналізу праць Г. Лейбніца О. Довгань розглядає феномен тривалості. В. Ханжи підходить до часу через дослідження векторів антропоного часу та історичного процесу. Цікавою є стаття А. Істоміної. У Ю. Молчанова проаналізовано концепції часу у філософії та фізиці. Наприкінці слід згадати роботи таких метрів, як І. Пригожина та І. Стенгерс, М. Гайдегер, К. Ясперс, та їх попередника І. Фолькельта з його позицією критично-реалістичної метафізики, за допомогою якої він намагався пояснити поняття часу та індивідуальності. Стосуються нашого дослідження й праці М. Гартмана, присвячені проблемам онтології, – з його введенням поняття «розріз буття» та низкою праць, таких як, наприклад, «Устрій реального світу. Нарис найвищого вчення про категорії», «Філософія природи. Абрис спеціального вчення про категорії» та ін. Слід зазначити, що неабияку важливість праць М. Гартмана для формування філософської та наукової картини світу студентів побачили Г. Іконнікова та В. Лавриненко, бо тільки в них у матеріалах навчального посібника є посилання на праці цього філософа та розкрито значення цих робіт, які є значущими саме не тільки через їх спрямованість на фізичні та математичні моделі, а й через їх біологізаторський підхід. Ми керувалися дидактикою, створеною такими авторами підручників, як Н. Бучило, А. Чумаков, В. Канке. Досить цікавою (хоча й однобічною через техноцентричну спрямованість та певні риси географічної заангажованості) є праця Alan Weisman «The word without us» (а також фільм «Life after people» режисера Девіда де Вріса, який вийшов на екрани 7 травня 2011 р.). Дотичними до нашої тематики є науково-методичні дослідження В. Фарітова: у межах історії та філософії науки він розробив цикл екофілософії, тим самим підкреслюючи значення цього напрямку для сьогодення.

Головною **метою** статті є як дослідження та розгляд феномену майбутнього, так і розуміння важливості саме біологічного часу при екологічних та футурологічних проєктах. Вважаємо, що моделі часу, а також конструювання уявлення «майбутнього» не в останню чергу залежать від епохи, в якій живуть дослідники, бо конструювання майбутнього здебільшого є реалізацією мрій, потреб та уявлень про «найкраще» саме для кожної певної епохи та її носіїв.

Додамо, що на цей момент найбільш значними та принципово відмінними поміж собою є концептуальні моделі часу, а саме субстанційна та реляційна.

Також намагаємося вивести в широке коло обговорення проблему створення саме нового, неочікуваного та відмінного. Великою мірою феноменальний дар письменників-фантастів та самотніх вчених-мрійників є саме тією унікальною властивістю, за допомогою якої опредмечується, створюється те, що досі не існувало; або створюється, але через багаторічний проміжок у часі. Тобто ми хочемо довести, що футурологія надає можливість такого простору духовного буття, в якому чекають власне втілення або доказовість неможливості їх реалізації багато феноменів. Навіть у футурологічних проєктах та проєктах ми вбачаємо плинність та опосередкованість дії часу, дії тих механізмів, за допомогою яких одна епоха відділяється від іншої. З цього погляду природна еволюція живого за мільйони років може віддалено сприйматися як певний футурологічний процес. Вважаємо, що природні процеси, які відбуваються у матерії на тлі плинності часу, є репрезентацією розвитку низки програм *потенційної можливості* та аж ніяк не *примусової обов'язковості* послідовної зміни живих та неживих форм матеріального світу. Недаремно сама футурологія поділяється на саме футурологію та ретрофутурологію. Це начебто розподіл на ботаніку та палеоботаніку, геологію та палеогеологію. Те, що сьогодні більшість вважає за минуле, є «першим поглядом у майбутнє». Саме тому дисципліни з префіксом «палео-», на нашу думку, певною мірою є ближчими до розуміння майбутнього, ніж наше сьогоднішнє. Тому ми наголошуємо на тому, що дослідження майбутнього мають бути з біологічним, екологічним контекстом.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, уся стратегія попереднього розвитку людської спільноти, освоєння довкілля та власного тіла, тілесності та відкриття можливостей матеріалізації ідей, що виникають у свідомості, уже підготували загальну потребу саме філософської рефлексії над розумінням екологічного майбутнього. Повернення до розуміння власної залежності від співіснування у природничих біогеоценозах, які вже є «хворими», влада часу в його біологічному значенні, а отже, у його безпосередній особистісній «кінцевості» і не тільки як смерті для окремої людини, а й у кінцевості на рівні видів та надвидовій обмеженості, примушує філософів і вчених замислюватися над проєктами та моделями виходу з цієї ситуації. Але ми означуємо реальність та власну присутність, власну свідомість за допомогою мови. Отже, ми стаємо заручниками ще й недосконалості людських мов узагалі, бо виникаючи в нашій діяльності феномени спочатку з'являються, а потім стають «видимими» для нас і тільки тоді отримують вербальну назву, яка потребує ще й верифікації. Понятійне означення феноменам дають різні дослідники, на різних мовах та у різних економічних, політичних, історичних ситуаціях.

Таким чином, багато понять застарівають або неправильно перекладаються, а отже, створюють власні дискурси, завдяки дослідників у інші напрями. Таким прикладом, на нашу думку, є реалізація концепцій, яка у російській мові означена як «устойчивое развитие», а в українській у науковому середовищі – як «сталий розвиток». Ми поряд з іншими вченими наголошуємо на необхідності зміни терміна, оскільки на семантичному рівні за допомогою терміна «сталий розвиток» намагаються описувати зовсім протилежні процеси. З цього приводу доречним, на наш погляд, є таке: «Філософія не може і не повинна давати нам віру, але вона мусить розуміти сама себе та знати, що саме вона пропонує, вона не може щось віднімати та вже напевне не може обманювати людей, примушуючи вважати, що це – нічого особливого» [8, с. 34]. С. Лем ще 1969 р. виявив, що «пророкуваннями, відсіченими за визначенням від царини художньої діяльності, займається у наш час футурологія – одна з молодих дисциплін, голосно промовляючи про власні претензії на наукове призначення» [9, с. 3].

При дослідженні часу та феномену майбутнього одним із хвилюючих залишається момент розуміння минулого саме у розумінні достовірності наших знань про процеси, які у ньому відбулися та мали взаємозв'язок та взаємовплив. Наше знання про минуле, наше власне минуле є ще досить умовними та гіпотетичними. Ми ще перебуваємо в пошуку наших «родових коренів» як у практичному, так й у метафоричному сенсі. Завжди залишається відкритим питання відповідності наших знань дійсності. Через минуле ми ближче наближаємося до розуміння майбутнього. Нас мусять хвилювати питання відповідності наших знань та висновків, відповідності наших футурологічних уявлень, які аж ніяк неможливо підтвердити або спростувати зараз. Дуже проблематичним постає питання відповідності у пріоритетах реалізації наших технопроектів, нашої медицини та освіти, нашої законотворчої систем.

М. Будико свого часу звернув увагу на таке нове поняття, як «хроноклазм», котре запропонував письменник Д. Уіндем, за яким іночасові та інопросторові «гості» мусять привертати до себе увагу в першу чергу власною несхожістю з оточуючим середовищем [3, с. 48]. Також він зазначає той факт, що намагання «дивитися крізь завісу часу» було завжди притаманне філософській думці, бо Геродот, Фулідід дивилися у минуле; Т. Мор, Т. Кампанелла – у майбутнє – те, що у футурологів тепер називається ефектом «хронокласта» [3, с. 48].

Час – це така філософська категорія, яка дозволяє розуміти динаміку буття існуючих речей, бо за його допомогою стає можливим означувати не тільки процеси змін різноманітних станів речей, а й узагалі визначати та виявляти існування самих об'єктів. Час разом із простором невід'ємно бере участь у конструюванні будь-яких існуючих на сьогодні моделей картин світу [2, с. 662]. Наша суспільна свідомість подає три варіанти майбутнього,

які емоційно забарвлені та мають різні вектори спрямованості. Зазвичай подають два варіанти – песимістичний та оптимістичний, забуваючи при цьому третій варіант, який подає індійська культура: без оцінного сприйняття існуючого та з мовчазною покорою перед силами світу Природи (чи богів – залежності від її матеріалістичної або ідеалістичної спрямованості), тобто й проекції власних уявлень у просторово-часовому континуумі спрямовуються відповідним чином. Міфологічне уявлення, метафори, які курсирують у національних мовах, також невід’ємно впливають на нашу думку, отже, усі моделювання та експерименти над довкіллям і Природою в цілому або в її окреmostях є відлунням двоїстості природи самої людини, бо ми володіємо «природою у собі» та «своєю природою», продовжуючи головну стратегію грецької філософії, яка, у свою чергу, виникла на базі певної міфології. Поряд з грецькою традицією вже давно існують й інші, паралельно включені міфологічні образи та мовні простори (з погляду філософії мови, семантики, семіотики), які певною мірою «володарюють» свідомістю сучасних науковців, оскільки кожен з нас має низку чинників, які створюють саме нашу ідентичність. Але ми, як і стародавні греки, і зараз включасмо образ та поняття Хаосу, яке і для нас є знаковим поняттям, протилежним поняттю порядку. Для нас розуміння Хаосу вже інше, але для греків це була «зіяюча пустака», простір, який існував до створення світу. В орфіків Хаос є породженням Хроноса, а сам Хаос породив із себе Гею, Ереба, Ероса, Тартара, Нікту (Ніч) [11, с. 154–155].

Підходячи до розгляду категорії «час» та поняття «майбутнє» з позиції порівняння, нам не оминати такий пласт уявлень про «майбутнє», як утопія. Е. Шацький свого часу запропонував розподіляти утопію за призначенням та дією на утопію місця, утопію часу, утопію позачасового порядку, утопію ордену, утопію політики, антиутопізм з його власними течіями та негативну утопію (дистонію) [17, с. 15–204]. Цікаво, що за спогляданнями того самого автора утопія як конструкт – це теоретична модель, головною метою якої є пошук блага, ідеалу та ідеального суспільства, але саме починаючи з ХХ ст. суспільна свідомість стала забагато теоретизувати на відміну від попередніх епох на тему негативних утопій [17, с. 160–175]. На нашу думку, з другої половини ХХ ст. відбувся надлом у суспільстві, який породив масоване та не завжди зрозуміле хворобливе будівництво антиутопій. Але прислухаємося до Е. Шацького, який писав, що негативна утопія ставить діагноз суспільству [17, с. 176]. Утопія та антиутопія є теоретичною та певною опосередкованою мірою «практичною» реалізацією відповідних до епохи картин світу, наразі й наукових, художньо-образних, релігійних тощо. А. Істоміна, розглядаючи питання наукової картини світу як системи узагальнюючих уявлень відносно певних верств дійсності, також підкреслює, що науковій картині світу при-
таманна послідовна зміна парадигм [6, с. 151].

Ми й досі пов'язані зі світом тварин та рослин [3, с. 267]. Але життя в штучних умовах змінює свідомість та створює деформовано-ілюзорну «реальність», яка існує у свідомості певних верств населення. У С. Кьєркегора є така думка: «Якби той, хто намагався діяти, захотів би судити про себе по завершеному (Udfaldet), він ніколи не дістався б до початку. Та хай навіть те, що відбудеться, милує увесь світ, герою це не допоможе, бо історію завершеного він узнає тільки після того, як усе вже відбудеться, і не завдяки цьому завершенню він стає героєм, але героєм він стає тому, що почав» [8, с. 61]. Так і наші моделі є реалізацією попередніх та сьогоденних уявлень про «майбутнє». Ми не маємо ні права помилятися, ні права зупинитися у пошуках стратегій розвитку. Це абсурдно навіть з точки зору нашої «природи». А. Істоміна вказує на те, що моделювання доводить нас до «космічної» точки зору в оцінюванні перспектив нашої власної цивілізації та шляхів розв'язання глобальних проблем сучасності [6, с. 152–153]. Саме тому, що ми є «синтезом плінного та вічного» [8, с. 181], для С. Кьєркегора теперішнє є безмежним, але безмістовним, бо це «постійне зникнення», а Вічне, навпаки, є теперішнім. Спираючись на роздуми Платона, він услід за ним зазначає: те, що у суспільстві прийнято вважати за мить, у Платона розумілося як Раптовість (τό ἐξαίφνης) [8, с. 182–183]. Розуміння моделі природи та життя, процесів, які відбуваються в ній, зв'язків та суперечностей; структурової та функціональної подібності, єдності світу посідає центральне місце не тільки у фізичних або математичних дослідженнях. Ми занадто давно виявляємо недбалість саме до біологічної проблематики. Через це можуть виникнути нова хвиля «натурфілософії», досліди у межах біофілософії та розвиток екологічної філософії.

Коли ми розглядаємо моделі часу та їх вплив через свідомість на проектування та конструювання уявлень про майбутнє, ми можемо спиратися й на досліди В. Ханжи, який, наприклад, досліджуючи категорію часу, пропонує розглядати таке поняття, як «вектор часу», виокремивши першочергово антропний вектор. Він пов'язував його з історичним процесом [15, с. 187]. Ми вже наголошували на відповідності сприйняття часу, його моделі певній епосі розвитку людства, суспільної свідомості та техніки. Також ми звертали увагу на сприйняття факту залежності будови моделі цієї категорії як від міфологічних уявлень, так і від мови, за допомогою якої опосередковується та виводиться назовні уява про Час. Тому слід звернути увагу на припущення, зроблене С. Лемом, за яким коли описується оточуюче, мова тонко диференціюється у тих галузях, на які спрямована суспільна увага; коли ж ці ділянки протягом історичного часу зникають, накопичене багатство мови косніє та втрачає колишню функціональність [9, с. 35]. Те, що ще не існує, досить складно описати, бо в науковій фантастиці «позаземні інституції культури»

залишаються вбогими у мовному описі; словник знярядь та зброї, механізмів – от тут межі фантазії значно ширші [9, с. 38]. Екологічна філософія, як і екологічна футурологія, відповідно до першої залежна певною мірою, а й самоозначена у предметі дослідження. Вони обидві постають як дві галузі філософського знання. Як екологія, екологічна філософія, так й екологічна футурологія є в першу чергу інтегральними науковими дисциплінами. Через ці напрями по-новому постає структура сучасного розвитку філософії природи як одного з найстаріших напрямів у філософській думці. Рух у самоозначенні через нові метафори, терміни, самоназви для людини не закінчений. Що дуже цікаво – так це те, що, доповнюючи назви природи, – лише трохи розгорнулась – «Дика» природа, окультурена, довкілля, технопейзаж, навколишнє середовище. Але все це означає лише різне використання поняття природи. Природа залишається поняттям філософії та природознавства, в якому фіксується знов і знов об'єктивно присутня дійсність у широкому сенсі, тобто все, що є, існує. Науковці доводять, що таким чином Природа у такій характеристиці є близькою до категорій «Буття», «Реальність», «Універсум», «Космос», «Всесвіт» [2, с. 654].

Говорячи про трансформацію та становлення екології, екологічної філософії та футурології, ми вслід за іншими науковцями підкреслюємо інтегральний характер усіх цих дисциплін. Цікаво, що, наприклад, Г. Шангін-Березовський у статті «Знову вода» звертає увагу на те, що вивчення навіть однієї води примушує до співпраці вчених різних галузей та царин науки, бо те, що вважалося за відкриття для хіміків, експериментально доводилося фізиками-теоретиками, і що до сьогодні найліпшим засобом вивчення природи є «мозок ентузіастів», які вільні від тиску канонічних фактів [16, с. 21–24]. Інтегральна характеристика мусить відбуватися й при дослідженнях екологічного характеру та футурологічного напрямку. Усі попередні дослідження, які сформували історію еволюційних ідей, а саме Фалеса, Анаксагора, Анаксимандра, Емпедокла, Демокрита, Арістотеля в Античності; досліді та розвиток науки *Часу «умоглядних» теорій (400–1400)*, а саме через праці Дж. Рея, який створив нову концепцію виду; Бюффона, Джеймса Хаттона з його теорією уніформізму та врахуванням віку Землі у мільйонах років, через *Час Створення Теорій (1790–1900)* праць та гіпотез Еразма Дарвіна, Жоржа Кюв'є, Чарльза Лайєля, Чарльза Дарвіна [4, табл. 24.1, с. 260–261], підвели нас до того, що ми маємо не тільки сучасну біологію, геологію та інші природничі науки, а й безпосередньо пов'язані з розумінням категорії Часу в його теперішній транскрипції. Споглядання та теоретичні підтвердження, філософські роздуми та рефлексія спонукають нас йти шляхом розуміння категорії «Час» та феноменів, породжуваних ним у суспільній та індивідуальній свідомості.

Висновки. З нашої точки зору, кожна конкретна історична епоха привносить певний колорит і новизну до розуміння феномену «майбутнє» та є новим конструктивним компонентом (у розумінні мети, мотивації, сенсів практичної та теоретичної реалізації задумів та моделей у футурологічних проєктах). Майбутнє у філософських та наукових поглядах розгортається у таких напрямках: технопесимістичному (з негативними утопіями, техноапокаліптичними очікуваннями), технооптимістичному, звичних як для дослідників, так й у певних колах, етнічно забарвлених власною міфологією, певними картинками світу, конструктами та мовними стереотипами, – тут проєкти майбутнього мають широкий простір для створення відповідної несхожості та унікальності. Останній напрям ще маловивчений та на нього мало звертають уваги. Загалом Майбутнє у суспільній свідомості є виразом сподівань та надії. Маятник очікувань завжди рухається від світлої мрії до очікування «відплати». Десь посередині знаходиться відносно «нульове» у психологічному забарвленні ставлення до змін у майбутньому (і певні релігії на сьогодні відповідають цій моделі «байдужості» до майбутнього). Філософські погляди на феномен часу та майбутнє мають певні відмінності у різних епохах. На наш погляд, досить цікавим є аналіз поняття «природа» та його історико-філософського дослідження. На відміну від природи та поняття «майбутнє» людина продовжує створювати нові самоназви, що дає нам розуміння причин виникнення проблем, в яких ми існуємо, – спільноті здається важливішим вивчати особистість. Будучи певною мірою залежними від ментальних конструктів, транскрипції метафор, які створені людством та курсують у суспільній свідомості, мовних стереотипів, неправильного перекладу, ми створюємо нові сенси, які будують невідповідні моделі майбутнього та пропонують інший, спрощений варіант розв'язання екологічних проблем. Вважаємо, що слід змінити поняття «сталий розвиток», яке не відповідає дійсному розумінню концепцій, запропонованих для розв'язання глобальних екологічних проблем. «Сталий» – це такий, що зупинився, а для розвитку це нонсенс. Еволюціонування, на нашу думку, як і на думку багатьох учених, завжди рух та пошук. Вирішити ці питання та проблеми може екологічна футурологія, поняття, яке ми вводимо до філософії науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Більченко Є. Одисей без Ітаки: антропологічний портрет сучасності у світлі діалогічної культурології / Є. Більченко // Наук. зап. Сер. Філософія. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. – Вип. 11. – С. 18–34.
2. Большой энциклопедический словарь: философия, социология, религия, эзотеризм, политэкономия / гл. науч. ред. и сост. С. Ю. Солодовников. – Минск : МФЦП, 2002. – 1008 с.

3. Будыко М. И. Путешествие во времени : сб. эссе / М. И. Будыко. – М. : Наука, 1990. – 288 с.
4. Грин Н. Биология : в 3 т. / Н. Грин, У. Стаут, Д. Тейлор ; пер. с англ. Е. Р. Наумовой, М. С. Морозовой, О. В. Протасовой ; под ред. Р. Сопера. – М. : Мир, 1990. – 376 с.
5. Довгань О. С. Маніфестація феномену тривалості у філософській концепції часу Г. В. Лейбніца / О. С. Довгань // Філософія в умовах сучасних соціокультурних викликів : всеукр. наук.-теорет. конф. (11–12 жовт. 2012 р.) : матеріали доп. та виступів. – Черкаси : ІнтролігаТОР, 2012. – С. 310–321.
6. Истомина А. А. Эволюция представлений космофизической картины мира / А. А. Истомина // Философия и методология науки : сб. ст. по материалам четвертой всерос. науч. конф. (Ульяновск, 4–5 мая 2012 г.) / под ред. Н. Г. Баранец. – Ульяновск : Изд. Качалин А. В., 2012. – С. 151–153.
7. Кулачикова Л. Н. Теория и методология исследований представлений о социальном будущем : автореф. дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Л. Н. Кулачикова. – Якутск, 2000. – 19 с.
8. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор ; пер с дат. Н. Исаевой, С. Исаева. – М. : ТЕРРА – Книжный клуб : Республика, 1998. – 384 с.
9. Лем С. Фантастика и футурология : в 2 кн. / С. Лем ; пер. с пол. С. Н. Макареца ; под ред. В. И. Борисова. – М. : АСТ : ХРАНИТЕЛЬ, 2008. – Кн. 1. – 591 с.
10. Матицин О. Проблема відображення понять «час» і «позачасове» в образотворчому мистецтві Європи / О. Матицин // Наук. зап. Сер. Філософія. – Острогоз : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. – Вип. 11. – С. 34–44.
11. Мифологический словарь: книга для учителя / М. Н. Ботвинник, Б. М. Коган, М. Б. Рабинович, Б. П. Селецкий. – 4-е изд., испр. и перераб. – М. : Просвещение, 1985. – 176 с.
12. Фаритов В. Т. Рабочая программа по дисциплине «История и философия науки». Цикл – Экология (философские науки) / В. Т. Фаритов. – Ульяновск : Ульян. гос. техн. ун-т, гум. фак-т, кафедра философии, 2011. – 10 с.
13. Философия : энцикл. слов. / под ред. А. А. Ивина. – М. : Гардарики, 2004. – 1072 с.
14. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Короблева, В. А. Лутченко. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 576 с.
15. Ханжи В. Б. Векторы антропоного времени и исторического процесса: физический и экзистенциальный аспекты / В. Б. Ханжи // Философские проблемы биологии и медицины. Вып. 6: Свобода и ответственность : сб. ст. – М. : Принтберри, 2012. – С. 187–190.
16. Шангин-Березовский Г. Опять вода! / Г. Шангин-Березовский // Химия и жизнь. – 1991. – № 5. – С. 21–24.
17. Шацкий Е. Утопия и традиция / Е. Шацкий ; пер. с пол., общ. ред. и послесл. В. А. Чаликовой. – М. : Прогресс, 1990. – 456 с.
18. ru.wikipedia.org/wiki/хроноклазм.
19. http://www.worldwithoutus.com/about_book.html.
20. http://www.ru.wikipedia.org/wiki/жизнь_после_людей.

ВРЕМЯ И БУДУЩЕЕ В ФИЛОСОФСКИХ ВЗГЛЯДАХ И НАУЧНЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЯХ: НЕБОЛЬШОЙ ЭКСКУРС К ВОПРОСУ

Годзь Н. Б.

Продолжается детальное аргументирование необходимости введения понятия и предмета «Экологическая футурология». Проанализированы взаимосвязь и взаимодействие философии и экологии. Футурология и экологическое знание рассматриваются как интегральные научные дисциплины, которые могут через создание нового уровня мировоззрения реализовать на практике сохранение обществом собственного социоприродного будущего.

Ключевые слова: экология, экологическая футурология, футурология, философия науки, время, представление, утопия.

TIME AND FUTURE IN PHILOSOPHICAL LOOKS AND SCIENTIFIK PRESENTASION: ARE NOT LARGE DIGRESSION TO THE GUESCION.

Godz N. B.

The aim of this article is to thoroughly analyze the necessity to introduce the notion and subject of Ecological Futurology. The author considers interrelation and interaction of philosophy and futurology. A range of major concepts in this domain is considered. In this article the author continues to examine futurology end ecology.

Key words: ecology, futurology, ecological futurology, the philosophy of science, the Time, the Imagine, the Utopia.

УДК 316.7

В. В. Міхєєва, кандидат історичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОРЕГУЛЯТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано роль освіти в механізмі соціальної регуляції. Значну увагу приділено особливостям функціонування і дисфункціям системи освіти в суспільстві. Розглянуто якісні зміни в системі освіти в сучасний період.

Ключові слова: освіта, молодь, знання, суспільство, духовне життя, відтворення, функції, дисфункції.